หลักกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ
PRINCIPLES OF INTERNATIONAL LAW ON AUTOPSIES

พรชัย ขันตี[1] ญาณวัฒน์ พลอยเทศ[2] อภิษา สงวนศรี[3] สฤษดิ์ผล ชมไพศาล[4] และ นิวัติ วุฒิ[5]

Pornchai Kuntee, Yanawat Ploythes, Apisa Sanguansri, Saridphol Chompaisal and Niwat Wutti

Article History

Received: 09/26/2022; Revised: 03/16/2023; Accepted: 03/19/2023

https://doi.org/10.14456/jsmt.2023.16

บทคัดย่อ

กฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย ได้ประกาศใช้มาตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 ซึ่งแม้จะได้รับการแก้ไขมาแล้วหลายครั้ง แต่ยังมีประเด็นที่ล้าสมัย ไม่สอดคล้องต่อมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพในระดับสากล ขาดความเชื่อมโยง และไม่ครอบคลุมการดำเนินการจริงในทางปฏิบัติ บทความทางวิชาการฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์มุ่งศึกษาเกี่ยวกับหลักกฎหมายการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทยกับต่างประเทศโดยศึกษาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายที่เป็นสากล เพื่อหาแนวทางในการนำมาปรับใช้แก่กรณีปัญหาของประเทศไทย ซึ่งจากการศึกษาได้พบปัญหาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง ที่มิได้มีการบัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของศาลและพนักงานอัยการให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการชันสูตรพลิกศพสามัญของคดีอาญาในกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ หากแต่บัญญัติไว้เพียงกรณีเดียวเท่านั้นที่ให้อำนาจแก่พนักงานอัยการเข้าตรวจสอบกระบวนการการชันสูตรพลิกศพ คือ การชันสูตรพลิกศพวิสามัญ แต่โดยแท้จริงแล้วการชันสูตรพลิกศพนั้นมิได้เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการสอบสวนหรือการดำเนินคดี หากแต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อนและอาจนำไปสู่การสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไปได้และเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

คำสำคัญ: การชันสูตรพลิกศพ; การตายโดยผิดธรรมชาติ

---

[1] พลตำรวจโท .ดร. ผู้ทรงคุณวุฒิสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Pol.Lt.Gen., Expert of Royal Thai Police .

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก

Asst.Prof. Ph.D., Faculty of Law, Southeast Bangkok College

[3-4] อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก

Lecture, Faculty of Law, Southeast Bangkok College, E-mail:apisa8888@gmail.com *Corresponding author

ABSTRACT

Autopsy law of Thailand has been promulgated since October 1, 1935. Although the law has been amended numerous times, it still contains antiquated provisions that are inconsistent with international autopsy standards, lack correlation, and do not address practical practice. Consequently, the purpose of this academic article is to examine the principle of autopsy legislation in Thailand and other nations by comparing them to the worldwide legal standard in order to find a way to apply it to the Thai context. The study uncovered a problem in the Criminal Procedure Code, wherein Section 150 Paragraph 1 does not specify the authorities and responsibilities of the court and the public prosecutor to participate in the examination of the autopsy procedure during criminal investigations involving the unnatural death of a person. This clause specified only one instance in which the public prosecutor has the authority to review the autopsy procedure: extrajudicial killing. The autopsy is actually more than simply an element of the inquiry or prosecution; it is a preliminary procedure that may lead to subsequent inquiries and a security measure to ensure that justice is served.

Keywords: Autopsy; Unnatural death

1. บทนำ

สภาพปัญหาเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพในปัจจุบัน

การชันสูตรพลิกศพตามกฎหมายของประเทศไทยกำหนดให้เฉพาะ คดีวิสามัญ หมายถึงคดีที่มีผู้เสียชีวิตเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยพนักงานอัยการ จะเข้ามามีบทบาทร่วมในการชันสูตร ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญของการสอบสวนและ มีความสำคัญต่อผลของคดี ในกรณีที่มีความตายเกิดขึ้นโดยไม่ปรากฏแน่ชัดถึงสาเหตุการตายหรือเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ กระบวนการค้นหาความจริงและการดำเนินคดีอาญาจะถูกเพิ่มความสำคัญขึ้นเนื่องจากการตายเป็นการคุกคามต่อชีวิตและความสงบสุขของสังคม โดยรวมการพิสูจน์ทราบหรือการค้นหาความจริงเกี่ยวกับ การตาย เป็นกระบวนการเพื่อเปิดเผยถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตายและพิสูจน์ทราบว่าการตายนั้นเกิดขึ้นจากการกระทำความผิดหรือไม่ ผลของการตรวจพิสูจน์หรือการชันสูตรพลิกศพจึงอาจนำไปสู่การดำเนินคดีอาญา เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เห็นได้ว่ากระบวนการในการชันสูตรพลิกศพ เป็นกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐาน การตรวจพิสูจน์และการทำความเห็นของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ และโดยที่ผลการชันสูตรพลิกศพจะมีสถานะเป็นเพียงความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ กลไกในการตรวจสอบความเห็นเช่นว่านั้นจึงได้รับการพัฒนาขึ้น เพื่อให้ผลการตรวจพิสูจน์ใกล้เคียงกับความจริงที่ประสงค์จะค้นหามากที่สุด และก่อให้เกิดการยอมรับและเป็นธรรมแก่ทั้งผู้ตาย ญาติของผู้ตาย และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคหนึ่ง จะเห็นได้ว่าตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการชันสูตรพลิกศพในกรณีการชันสูตรพลิกศพโดยปกติจะให้อำนาจพนักงานสอบสวนหรือตำรวจและแพทย์เท่านั้น ที่มีสิทธิเป็นเจ้าหน้าที่ในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ แต่ถ้าเป็นกรณีการตายที่มีความตายเกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงาน ซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่จะมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 วรรคสาม ให้อำนาจหน้าที่แก่พนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการตายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ตาย แม้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 จะได้มีบทบัญญัติที่เป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวนแล้วก็ตาม

แต่โดยแท้จริงแล้วการชันสูตรพลิกศพนั้นมิได้เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของการสอบสวนหรือการดำเนินคดี หากแต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อนที่อาจนำไปสู่การสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไปได้ หากผลการตรวจพิสูจน์ระบุเหตุและพฤติการณ์ว่าความตายนั้นเกิดขึ้น เชื่อ หรืออ้างว่าเกิดขึ้นที่มีจากการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการตายที่มีมูลมาจากการกระทำความผิดทางอาญา เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายมากที่สุด ดังนั้นในการสอบสวนในทุกคดี พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาซึ่งสามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานนิติวิทยาศาสตร์ ซึ่งปัจจุบันในการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้เป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนฝ่ายเดียว หากพนักงานสอบสวนทำการชันสูตรพลิกศพด้วยความไม่เป็นธรรมหรือทุจริตต่อหน้าที่องค์กรอื่น ๆ ก็จะไม่สามารถเข้าตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนได้ส่งผลต่อรูปคดีที่อันอาจสร้างความไม่เป็นธรรมซึ่งเป็นการกระทบสิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ และไม่สามารถเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้

แนวคิด ทฤษฎี และความหมายของการชันสูตรพลิกศพ

การชันสูตรพลิกศพ คือ การตรวจพิสูจน์สภาพศพภายนอก เพื่อค้นหาสาเหตุ พฤติการณ์ที่ตายว่าผู้ตายคือใคร ตายเมื่อใด ถ้าตายโดยคนทำร้าย โดยกฎหมายมีความมุ่งหมายให้แพทย์และพนักงานสอบสวนดำเนินการตรวจสอบในสถานที่พบศพ ยกเว้นแต่ว่าการชันสูตรพลิกศพ เพื่อตรวจดูสภาพศพในสถานที่เกิดเหตุนั้น อาจเป็นเหตุทำให้การจราจรติดขัดมาก อาจกลายเป็นสถานที่อุดจาตาจากสภาพศพ หรืออาจก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนทั่วไป แพทย์และพนักงานสอบสวนย่อมมีสิทธิ์ที่จะสามารถเคลื่อนย้ายศพ เพื่อนำไปทำการชันสูตรพลิกศพยังสถานที่อื่นที่เหมาะสมได้

ประเทศไทย การชันสูตรพลิกศพปรากฏในกฎหมายตราสามดวงโดยให้นายพะทำมะรง (ผู้ควบคุมนักโทษ) ไปดูศพเมื่อมีราษฎรทะเลาะวิวาทตีฟันแทงกันถึงตาย แต่ก็ยังไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ในการชันสูตรพลิกศพ ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติชันสูตรพลิกศพ พ.ศ. 2457 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การชันสูตรพลิกศพให้เหมาะสมกับกาลสมัยและได้ถูกยกเลิกไปเมื่อมีการประกาศใช้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (กองบริหารการสาธารณสุข, 2561) เพื่อให้การชันสูตรพลิกศพมีมาตรฐานโปร่งใส น่าเชื่อถือ เนื่องจากการชันสูตรพลิกศพถือเป็นส่วนหนึ่งของการสอบสวน ซึ่งหากการชันสูตรพลิกศพ ยังไม่แล้วเสร็จจะฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลไม่ได้ โดยกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการชันสูตรพลิกศพมี 2 กรณี คือ 1) การตายโดยผิดธรรมชาติ ได้แก่ ฆ่าตัวตาย ถูกผู้อื่นทำให้ตาย ถูกสัตว์ทำร้ายตาย ตายโดยอุบัติเหตุ ตายโดยยังไม่ปรากฏเหตุ และ 2) การตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานหรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ เว้นแต่ตายโดยการประหารชีวิตตามกฎหมาย (ศรันยา สีมา,2565) หรือคดีวิสามัญ

ระบบการชันสูตรพลิกศพ

ระบบการชันสูตรพลิกศพมีการจัดแบ่งเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างเกี่ยวกับองค์กรผู้มีอำนาจหน้าที่หลักในการชันสูตรพลิกศพได้แก่ ตำรวจ แพทย์ หรือศาล หรือบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งขึ้นเพื่อให้ทำหน้าที่ดังกล่าวเป็นการเฉพาะ โดยทุกระบบมีลักษณะร่วมและวัตถุประสงค์เป็นอย่างเดียวกันคือ การตรวจพิสูจน์เพื่อทราบถึงเหตุและพฤติการณ์ที่ตาย เพื่อพิสูจน์ทราบว่า การตายนั้นเป็นผลจากการกระทำความผิดหรือไม่ ระบบการชันสูตรพลิกศพประกอบด้วย ระบบตำรวจ ระบบโคโรเนอร์ ระบบแพทย์และระบบศาล สาระสำคัญของแต่ระบบมีดังนี้

1) ระบบตำรวจ โดยเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจและบทบาทสำคัญในการดำเนินการเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพ แพทย์อยู่ในฐานะผู้สนับสนุนงานด้านวิทยาศาสตร์เพื่อการพิสูจน์ทราบถึงเหตุการตาย เป็นระบบที่ประเทศไทยนำมาใช้ และประเทศแถบเอเชีย ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน อินเดีย มาเลเซีย และ ยุโรป ได้แก่ ประเทศในกลุ่มแสกนดิเนเวีย เช่น เดนมาร์ก ฟินแลนด์ สวีเดน

2) ระบบโคโรเนอร์ “โคโรเนอร์” เป็นชื่อตำแหน่งของบุคคลผู้ได้การแต่งตั้งเพื่อให้มีอำนาจในการชันสูตรพลิกศพเพื่อหาเหตุและพฤติการณ์การตาย และมีอำนาจหน้าที่กึ่งตุลาการ (Quasi Judicial) ในการไต่สวนเพื่อมีคำสั่งเกี่ยวกับการตายด้วยเป็นอำนาจที่มิได้เกี่ยวข้องกับการสอบสวนของฝ่ายตำรวจ ซึ่งยังไม่ทราบแน่ว่าจะการตายนั้นเป็นผลจากการกระทำความผิดหรือไม่ และมิได้เกี่ยวข้องกับอำนาจของศาลยุติธรรมในเชิงคดีแต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่มีการนำคดีเข้าสู่ศาล แต่พนักงานสอบสวนหรือตำรวจอาจมีส่วนร่วม ในเรื่องของข้อเท็จจริงอื่นเกี่ยวกับคดีที่อาจนำไปสู่การจัดทำรายงานการชันสูตรพลิกศพและการระบุถึงเหตุและพฤติการณ์การตาย แต่ต้องอยู่ภายใต้อำนาจศาลหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากศาล

ระบบนี้มีรากฐานมาจากประเทศอังกฤษ ต่อมาได้รับการเผยแพร่และนำไปปรับใช้ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และอิสราเอล และ ประเทศในเอเชียที่นำระบบโคโรเนอร์มาปรับใช้ด้วย เช่น ฮ่องกง สิงคโปร์ อินเดีย ศรีลังกา ทั้งนี้ในแต่ละประเทศต่างปรับเปลี่ยนระบบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม และทรัพยากรที่มีอยู่

3) ระบบแพทย์ เริ่มต้นขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยพัฒนาขึ้นจากระบบโคโรเนอร์โดยแพทย์มีอำนาจเต็มในการชันสูตรพลิกศพ มีอำนาจตั้งแต่การตรวจศพ ณสถานที่ เกิดเหตุ การรวบรวมพยานหลักฐานจากศพ การผ่าศพเพื่อค้นหาเหตุและพฤติการณ์ การตาย แพทย์ที่ทำหน้าที่ในระบบนี้เรียกว่า Medical Examiner ซึ่งเป็นระบบให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญในการตรวจพิสูจน์และออกรายงานการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และวิชาชีพแพทย์ ที่จะสามารถให้ความเห็นได้โดยอิสระ และแยกอำนาจหน้าที่ออกจากการสอบสวนของพนักงานสอบสวนโดยเด็ดขาด ระบบการชันสูตรพลิกศพนี้ยังได้แพร่ขยายไปยังประเทศต่างๆ อาทิ ญี่ปุ่น เม็กซิโก อีกด้วย

4) ระบบศาล ระบบผู้พิพากษาเป็นระบบที่ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนการตายโดยผิดธรรมชาติและการตายที่เกิดจากกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐ ประเทศที่ใช้ระบบนี้ได้แก่ เยอรมนี อิตาลี ไอซ์แลนด์ เบลเยียม สวิตเซอร์แลนด์ โปรตุเกส เป็นต้น

หลักการชันสูตรพลิกศพขององค์กรระหว่างประเทศ

องค์การสหประชาชาติและคณะมนตรีสภายุโรปจัดทำข้อแนะนำ เกี่ยวกับการป้องกันและสืบสวนสอบสวนการตาย และหลักเกณฑ์ว่าด้วยการชันสูตรพลิกศพทางกฎหมาย การแพทย์ให้ประเทศสมาชิก

1. หลักการป้องกันและสืบสวนสอบสวนการตายจากการกระทำของเจ้าพนักงานโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมตามกฎหมาย (Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal of Arbitrary and Summary Execution)

เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ. 1989 UNHCR ได้มีการจัดทำแนวทางและหลักการ เพื่อเรียกร้องให้ชาติสมาชิกรับเป็นแนวทางการดำเนินการและนำไปสู่การออกกฎหมายภายในของตนซึ่งจะเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญในการปกป้องสิทธิมนุษยชนและการใช้อำนาจเกินขอบเขตของรัฐ หลักการด้วย คือ ด้านมาตรการป้องกัน ด้านการสืบสวนสอบสวน และด้านกระบวนการทางกฎหมาย เพื่อเรียกร้องให้รัฐดำเนินการอย่างใดๆ ทั้งในเชิงของการป้องกันการใช้อำนาจรัฐที่อาจทำให้ ผู้อื่นถึงแก่ความตายและหากมีการตายเกิดขึ้น รัฐจะต้องดำเนินการเพื่อให้มีการสอบสวนและดำเนินคดีเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและกระบวนการดำเนินคดีโดยศาล มีการชันสูตรพลิกศพจากผู้เชี่ยวชาญที่ เป็นกลางและมีความเป็นอิสระ และการดำเนินคดีนั้นจะต้องดำเนินการโดยศาลซึ่งเป็นองค์กรวินิจฉัยขี้ขาด และมีการเยียวยาผู้เกี่ยวข้องกับการตายอย่างเหมาะสมและภายในเวลาอันสมควร (United Nations, Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions, Online)

2. มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพ ตามข้อแนะนำของ NAME NAME ย่อมาจาก National Association of Medical Examiner จัดตั้งในปี ค.ศ. 1966 มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งที่สำคัญสองประการ คือ พัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ผู้ทำหน้าที่สอบสวนการตาย และทำการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการสอบสวนการตาย เพื่อสร้างศักยภาพและความเชี่ยวชาญให้แก่ผู้ประกอบวิชาชีพดังกล่าวเนื่องจากการชันสูตรพลิกศพในหลายรัฐเป็น การดำเนินการโดยบุคคลที่มิได้รับการฝึก

อบรมทางการแพทย์เป็นการเฉพาะ หรือมีความรู้น้อยมากหรือไม่มีเลย (National Association of Medical Examiners, General Information., Online) และทำหน้าที่ในการสนับสนุนแก่บุคลากรและที่ทำการต่าง ๆ ในการพัฒนาศักยภาพการสอบสวนการตาย โดยการยกระดับมาตรฐานการสอบสวนการตาย การตีพิมพ์เผยแพร่มาตรฐานนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามดังกล่าว และ NAME ยังทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยพยาธิแพทย์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 2006 NAME ได้เผยแพร่ มาตรฐานการผ่าศพเพื่อให้แพทย์ผู้ทำการสอบสวนการตายใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการผ่าศพ (National Association of Medical Examiners, Forensic Autopsy Performance Standards. Amendments Approved October16 ,2006, N.A.M.E. Annual Meeting,Online)

มาตรฐานนี้ได้กล่าวถึงมาตรฐานในเรื่องเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ การผ่าศพ การออกรายงานการชันสูตรพลิกศพ โดยได้กำหนดมาตรฐานไว้โดยชัดแจ้งว่าผู้ที่ทำหน้าที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องสนับสนุนต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและในขณะเดียวกันจะต้องสนับสนุนต่อระบบสาธารณสุขอีกด้วย (Ibid, p.1.)

3. แนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการ ของสหประชาชาติ บทบาทของอัยการ ของสหประชาชาติ หรือเรียกว่า United Nations Guidelines on The Role of Prosecutors รับรองโดยที่ประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ครั้งที่ 8 ณ กรุงฮาวานา ประเทศคิวบา เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม ถึง 7 กันยายน ค.ศ. 1990 โดยแบ่งออกเป็น 7 ส่วนรวม 24 ข้อ กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของคุณสมบัติ การคัดเลือกและการฝึกอบรมอัยการ สถานภาพและเงื่อนไข ของการปฏิบัติงานของอัยการ เสรีภาพในการแสดงออก และการสมาคมของอัยการบทบาทในการดำเนินคดีอาญา ความเอาใจใส่ของอัยการที่ควรมีต่ออาชญากรรมและการใช้อำนาจรัฐที่ไม่ถูกต้อง การใช้ดุลยพินิจในการสั่งคดี มาตรการทางเลือกที่อัยการอาจนำมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญา ความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นของรัฐ การดำเนินการทางวินัยในกรณีที่มีการร้องเรียนว่าอัยการกระทำผิดต่อมาตรฐานจริยธรรมทางวิชาชีพ และการปฏิบัติตามแนวทางฉบับนี้ เป็นต้น แนวทางว่าด้วยบทบาทของอัยการได้บัญญัติถึงบทบาทในการดำเนินคดีอาญาของอัยการไว้ ดังนี้

1) อัยการจะต้องแยกขาดจากองค์กรศาลโดยเด็ดขาด

2) อัยการพึงดำเนินบทบาทเชิงรุกในการดำเนินคดีอาญา

3) อัยการต้องรักษาผลประโยชน์ของสาธารณชน พึงปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม

4) อัยการต้องคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน

5) อัยการควรส่งเสริมมาตรการที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในหลักนิติธรรมและประสิทธิภาพของระบบในกระบวนการยุติธรรม

6) อัยการต้องหลีกเลี่ยงการเลือกปฏิบัติทุกกรณี

7) อัยการต้อง ปราศจากอคติ ปฏิบัติอย่างเหมาะสมทั้งต่อผู้ถูกกล่าวหาและผู้เสียหาย

8) อัยการควรให้ความใส่ใจอย่างละเอียดรอบคอบต่อพฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในคดี

กล่าวโดยสรุป อัยการต้องไม่คำนึงว่าตนจะได้รับผลกระทบในทางที่เป็นคุณหรือโทษจากผู้ต้องสงสัยหรือผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด เก็บรักษาความลับที่ได้รับรู้มาจากการทำหน้าที่ในวิชาชีพ คำนึงถึงความรู้สึกสำนึกคิด จัดวางมาตรการให้ผู้เสียหายได้ทราบถึงสิทธิที่พึงจะได้รับตามหลักเกณฑ์หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง”

4. กฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพประเทศเยอรมนี ประเทศเยอรมนี ในการดำเนินคดีอาญา ใช้ ระบบไต่สวน โดยศาลมีบทบาทต่อการค้นหาความจริง การชันสูตรพลิกศพซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสอบสวนเพื่อค้นความจริง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศเยอรมนี มาตรา 159 กำหนดการชันสูตรพลิกศพเฉพาะการตายใน 2 ลักษณะ คือ เมื่อมีกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ (Unnatural Death หรือกรณีการตายที่ยังไม่อาจระบุตัวบุคคลได้ (Unidentified) ซึ่งเป็นการกำหนดเหตุการตายที่ทำให้รัฐมีอำนาจในการที่จะดำเนินการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตายได้อย่างกว้างขวาง กล่าวโดยเฉพาะการตาย

โดยผิดธรรมชาติรวมถึงการตายทุกประเภทที่มิได้เกิดจากสภาพแห่งโรค หรือด้วยเหตุแห่งความชราภาพในขณะที่การกำหนดให้มีการชันสูตรพลิกศพการตายที่ยังไม่อาจระบุตัวได้นี้ จะเป็นประโยชน์แก่การชี้ชัดว่าผู้ตายเป็นใคร และมีความเกี่ยวพันกับบุคคลใดได้ การชันสูตรพลิกศพใช้ระบบศาลโดย ผู้พิพากษามีอำนาจในการชันสูตรพลิกศพ กรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันใช้คำว่า Post-Mortem Examination มีขั้นตอนและวิธีการแบ่งได้เป็น การตรวจศพภายนอก และการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ (Autopsy)

1) การตรวจศพ เมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือผู้ตายไม่ทราบชื่อ เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองจะต้องรายงานให้ พนักงานอัยการ หรือ ผู้พิพากษาศาลแขวงทราบเพื่อศาลจะได้ไปดูศพร่วมกับแพทย์ 1 นาย แต่ในกรณีของพนักงานอัยการก่อนที่จะเริ่มทำการตรวจศพได้จะต้องร้องขอต่อศาลให้อนุญาต ซึ่งทั้ง 2 กรณี ศาลหรือพนักงานอัยการอาจให้แพทย์มาเป็นผู้ช่วยเหลือเพื่อให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการตายนั้นกระจ่างชัดได้ แต่หากเป็นกรณีที่ไม่จำต้องอาศัยความรู้หรือความเห็นของแพทย์ก็สามารถทราบเหตุการตายได้ ศาลจะพิจารณาดำเนินการไปโดยไม่จำต้องเรียกแพทย์เข้าร่วมการตรวจศพด้วยก็ได้ ซึ่งศาลสามารถตรวจดูศพได้ด้วยตนเองและมีความเห็นเกี่ยวกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายได้ทันทีขั้นตอนการไต่สวนการตายเมื่อมีการตายเกิดขึ้นและมีการแจ้งให้ตำรวจทราบแล้ว ตำรวจจะรายงานไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้ความเห็นว่าควรที่จะต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์หรือไม่ จากนั้นจะส่งคำร้องมายังศาลเพื่อจัดให้มีการไต่สวนการตายในทุกกรณี ซึ่งศาลจะจัดการพิจารณาไต่สวนไปโดยลำพังไม่ต้องอาศัยความเห็นหรือความช่วยเหลือจากแพทย์ก็ได้ แต่หากพิจารณาแล้วว่าในการไต่สวนจำต้องอาศัยความเห็นจากแพทย์หรือต้องมีคำสั่งและปฏิบัติตามมาตรา 87(2) ต่อไป

2) การผ่าศพ ในกรณีที่การตรวจศพภายนอกไม่อาจทำให้ศาลมีความเห็นเกี่ยวกับเหตุและพฤติการณ์ที่ตายได้ และจำเป็นต้องมีการผ่าศพเพื่อตรวจพิสูจน์ (Autopsy) ศาลมีอำนาจออกคำสั่งเพื่อทำการผ่าศพได้ นอกจากนี้ในกรณีที่จำต้องขุดศพที่ฝังแล้วขึ้นมาทำการชันสูตรพลิกศพคำสั่งให้ขุดศพนั้น ศาลจะเป็นผู้ออกคำสั่งเช่นเดียวกัน และจะต้องแจ้งไปยังญาติของผู้ตายทราบโดยทันที

3) การฝังศพ มาตรา 159 ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติถึงการฝังศพผู้ตายว่าจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากพนักงานอัยการเสียก่อน (Strauch, H., Wirth, I., and Geserick, G. Forensic Medicine, September 2004:129) ทั้งนี้ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันมิให้มีการเร่งรีบฝังศพเพื่อปิดบังข้อเท็จจริงหรือทำให้พยานหลักฐานเสื่อมเสียไป ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการค้นหาสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายอย่างแท้จริง

การตรวจสอบถ่วงดุลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศเยอรมนีได้บัญญัติถึงการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ไว้หลายประการ ได้แก่ การตรวจสอบถ่วงดุลในขั้นตอนการตรวจศพพนักงานอัยการมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลในการที่จะให้มีการตรวจศพจากการตายตามที่กฎหมายบัญญัติได้และการตรวจสอบถ่วงดุลในขั้นตอนการผ่าศพ แม้พนักงานอัยการจะมีอำนาจในการจัดให้มีการชันสูตรพลิกศพ แต่ก็ไม่อาจที่จะมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพได้ จะกระทำได้ก็แต่โดยคำสั่งของศาลเท่านั้น ซึ่งต้องกระทำโดยแพทย์จำนวน 2 นาย ทำให้เกิดการตรวจสอบซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น และ ในกรณีญาติผู้ตายเห็นว่าสาเหตุและพฤติการณ์ที่ตายยังเป็นที่เคลือบแคลงสงสัย ก็สามารถร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ทำการผ่าศพด้วยได้

กล่าวโดยสรุปประเทศเยอรมนี ใช้ระบบการชันสูตรพลิกศพแบบระบบศาล ส่งผลให้ขั้นตอนการตรวจศพ ศาลเป็นผู้ทำการชันสูตรพลิกศพ และในขั้นตอนการผ่าศพ เป็นอำนาจของศาลในการออกคำสั่งเพื่อทำการผ่าศพ โดยการผ่าศพต้องกระทำโดยแพทย์ 2 คนต่อหน้าผู้พิพากษาและจะต้องมีการแจ้งคำสั่งการผ่าศพไปยังญาติของผู้ตายด้วย นอกจากนี้ยังกำหนดกรณีของการผ่าศพไว้ โดยญาติของผู้ตายมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ทำการผ่าศพและเมื่อกระบวนการตรวจศพและผ่าศพเสร็จสิ้น ตำรวจจะต้องส่งคำร้องมายังศาลเพื่อจัดให้มีการไต่สวนการตายในทุกกรณี

กฎหมายเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย

การชันสูตรพลิกศพเป็นส่วนหนึ่งของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2478 และแม้ว่าจะได้มีการแก้ไขปรับปรุงมาแล้วหลายครั้ง โดยในการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการชันสูตรพลิกศพครั้งล่าสุดที่เป็นปัญหาสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมาย คือ การแก้ไขปรับปรุงความในมาตรา 150 โดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 21) พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นความพยายามที่จะยกระดับมาตรฐานการชันสูตรพลิกศพให้ต้องดำเนินการโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางนิติเวชศาสตร์ซึ่งเป็นแพทย์สาขาขาดแคลนของประเทศไทยมาโดยตลอด ดังนั้น การชันสูตรพลิกศพโดยแพทย์ทางนิติเวชศาสตร์จึงไม่อาจดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายได้อย่างสมบูรณ์

การชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย เป็นกระบวนการที่กำหนดขึ้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 148 ซึ่งการตายโดยผิดธรรมชาติเป็นการตาย 5 ลักษณะ คือ การฆ่าตัวตาย การถูกผู้อื่นทำให้ตาย การถูกสัตว์ทำร้ายตาย การตายโดยอุบัติเหตุ การตายโดยยังมิปรากฏเหตุ ส่วนการตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงาน ได้แก่การตายที่อยู่ในระหว่างควบคุมหรือขัง หรือกักขัง หรือจำคุก หรือคุมตัวของเจ้าพนักงานตามกฎหมาย หรือคำพิพากษาหรือตามคำสั่งของศาล แล้วแต่กรณี ไม่ว่าการตายนั้นจะเป็นการตายโดยผิดธรรมชาติ หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของเจ้าพนักงานผู้ควบคุมว่า เกี่ยวข้องกับการตายหรือไม่เพียงใด

วิธีการชันสูตรพลิกศพในประเทศไทย มีด้วยกัน 2 วิธี คือ การชันสูตรพลิกศพโดยไม่ผ่าศพและการชันสูตรพลิกศพโดยการผ่าศพตรวจ สำหรับการการชันสูตรพลิกศพโดยไม่ผ่าคือ การตรวจสภาพภายนอกของศพ ดูเพศ อายุ เชื้อชาติ สิ่งของติดตัว ฯลฯ เพื่อพิจารณาว่าผู้ตายคือใคร ดูสภาพการเปลี่ยนแปลงของศพภายหลังตาย เพื่อประมาณเวลาตาย ดูลักษณะบาดแผลที่ปรากฏเพื่อสันนิษฐานสาเหตุของการตายการตรวจ ดังกล่าวจะต้องพลิกศพดูทั้งด้านหน้าและด้านหลังของศพ จึงใช้คำว่า “พลิกศพ”

การตรวจสอบด้วยการผ่าศพ โดยการผ่าศพเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการพิสูจน์หาสาเหตุการตาย สามารถตอบปัญหา และข้อสงสัยจากการพลิกศพได้ เช่น เมื่อพลิกศพพบบาดแผลเป็นรูลึกเข้าไปในร่างกาย รูลึกนี้อาจเกิดจากกระสุนปืน หรือตะปูขนาดใหญ่ก็ได้ การผ่าศพจะทำให้ทราบว่าบาดแผลนั้นเกิดจากอาวุธหรือวัตถุอะไร และยังทำให้ทราบต่อไปว่าอาวุธหรือวัตถุนั้น ถูกอวัยวะสำคัญอะไรจึงทำให้ตาย หรือในกรณีที่การพลิกศพไม่พบบาดแผลปรากฏภายนอกให้เห็น การผ่าศพจะบอกได้ว่า การตายเกิดจากตับแตก ม้ามแตก ฯลฯ อันเป็นผลให้เกิดการบาดเจ็บ หรือเกิดจากกล้ามเนื้อหัวใจขาดเลือดไปหล่อเลี้ยง เส้นโลหิตในสมองแตก ฯลฯ อันเป็นโรคภัยไข้เจ็บธรรมดา เป็นต้น (สุรีพร เข็ญจวรรณ์, 2556:25)

ผู้มีอำนาจหน้าที่ทำการชันสูตรพลิกศพ ตามพระราชบัญญัติการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 150 พ.ศ. 2542 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รับผิดชอบการชันสูตรพลิกศพ รวมทั้งเป็นผู้ดำเนินการติดต่อ ติดตามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการชันสูตรพลิกศพ และกฎหมายได้บัญญัติให้เจ้าพนักงานฝ่ายอื่น ๆ เข้าร่วมกับพนักงานสอบสวนเพื่อทำการชันสูตรพลิกศพ ซึ่งอาจจะเป็นแพทย์นิติเวชร่วมในการชันสูตรพลิกศพ หรือในบางครั้งอาจจะมีพนักงานอัยการและพนักงานฝ่ายปกครอง ศาล ข้าราชการตุลาการในสังกัดของสำนักงานศาลยุติธรรม ในการไต่สวนและและทำคำสั่ง คำร้องกรณีการตายที่เกิดขึ้นโดยการกระทำของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่หรือตายในระหว่างอยู่ในความควบคุมของเจ้าพนักงานซึ่งอ้างว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ แล้วแต่กรณี โดยแพทย์ที่ทำการชันสูตรพลิกศพที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมต้องมีใบชันสูตรบาดแผล ต้องแจ้งตำรวจ ตำรวจส่งใบชันสูตรมาให้ มีชื่อของผู้ป่วยระบุชื่อของสถานีตำรวจชัดเจน ได้รับอันตรายอย่างไร เกิดเหตุวันไหนมีการลงชื่อของสารวัตรผู้รับผิดชอบคดี ด้านหลังจะเป็นใบชันสูตรบาดแผลของโรงพยาบาลเอกชนหรือโรงพยาบาลไหนก็ได้ที่มีแพทย์ทางนิติเวชดูแลอยู่ ถึงแม้ไม่มีแพทย์นิติเวชก็มีแพทย์ธรรมดาดูแลอยู่ สามารถเขียนรายงานใบชันสูตรให้แก่พนักงานสอบสวนได้ เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจและแพทย์ทำการชันสูตรพลิกศพแล้ว ต้องเขียนรายงานการชันสูตรพลิกศพ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการระบุสาเหตุการตายเบื้องต้นของผู้ตายโดยแพทย์ผู้ชันสูตรพลิกศพ ต้องมีหน้าที่ต้องส่งรายงานการชันสูตรพลิกศพให้พนักงานสอบสวนภายใน 7 วัน รวมทั้งสรุปข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ เช่น สาเหตุการตาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้ตายคือใคร ตาย ณ ที่ใด ตาย

เมื่อใด เป็นต้น และสามารถขอขยายเวลาได้ 2 ครั้ง ๆ ละ ไม่เกิน 30 วัน สำหรับพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการพิสูจน์เอกลักษณ์บุคคล และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง มีหน้าที่ออกใบมรณะบัตรรับรองการตายให้แก่ญาติผู้ตาย

ดังนี้จะเห็นได้ว่าการเข้าร่วมของเจ้าพนักงานฝ่ายต่าง ๆ นั้น มิได้เกิดขึ้นในทุกกระบวนการขั้นตอน โดยกรณีการตายโดยผิดธรรมชาตินั้น เป็นการดำเนินการร่วมกันเฉพาะพนักงานสอบสวนและแพทย์แต่สำหรับกรณีการตายในระหว่างความควบคุมของเจ้าพนักงานหรือโดยการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเป็นการดำเนินการร่วมกันของทั้งพนักงานสอบสวนแพทย์ พนักงานฝ่ายปกครอง พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานแต่ละฝ่ายนั้นเป็นบทบาททั้งในเชิงของการสนับสนุนในขณะเดียวกันก็เป็นบทบาทในเชิงของการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายในกระบวนการขั้นตอนของการชันสูตรพลิกศพ เพื่อให้การชันสูตรพลิกศพเป็นไปด้วยความโปร่งใส

เปรียบเทียบการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทยกับประเทศเยอรมนี

การมีส่วนร่วมในการชันสูตรพลิกศพของศาลและพนักงานอัยการตาม บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 150 วรรคหนึ่ง ซึ่งหากพิจารณาถึงบทบัญญัติดังกล่าวแล้วการชันสูตรพลิกศพถือเป็นการกำหนดเหตุตายแต่กฎหมายได้ให้อำนาจหน้าที่แก่พนักงานสอบสวนและแพทย์หรือฝ่ายปกครองแล้วแต่กรณีเพียงสองฝ่ายเท่านั้นในการร่วมกันชันสูตรพลิกศพกรณีการตายโดยผิดธรรมชาติ ซึ่งอาจทำให้การตายในลักษณะนี้ถูกตัดออกจากกระบวนการค้นหาความจริงเกี่ยวกับการตายเสียตั้งแต่ต้น

โดยกฎหมายของประเทศไทย เป็นการใช้ระบบตำรวจ มิได้มีศาลหรือพนักงานอัยการได้เข้าร่วมการชันสูตรพลิกศพ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเยอรมนีจะเห็นได้ว่าศาลและพนักงานอัยการมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการชันสูตรพลิกศพ โดยจะมีการกำหนดให้ศาลเป็น ผู้ทำหน้าที่ในการชันสูตรพลิกศพแบบระบบศาลและการตรวจศพเมื่อมีการตายโดยผิดธรรมชาติหรือผู้ตายไม่ทราบชื่อ เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครองจะต้องรายงานให้พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาศาลทราบ ภารกิจในเรื่องดังกล่าวจึงเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของศาลและพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากประเทศเยอรมนีมีระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่ไม่อาจแบ่งแยกได้ และต้องอยู่ในความรับผิดชอบของอัยการโดยมีตำรวจเป็นเพียงผู้ช่วยเหลืออัยการเท่านั้น

จากการศึกษาหลักกฎหมายต่างประเทศเกี่ยวกับการชันสูตรพลิกศพผู้เขียนเห็นว่า ระบบโคโรเนอร์และระบบแพทย์น่าจะมีความเหมาะสมกับประเทศไทย เนื่องจากในหลายคดีที่ผ่านมาความเชื่อถือในระบบตำรวจมีปัญหา ดังเช่นกรณีคดีแตงโม-นิดา ที่มีการตายโดยผิดธรรมชาติ ที่มีปัญหาในการชันสูตรพิลิกศพ อันเป็นผลต่อรูปคดีเป็นอย่างมากทำให้ขาดความน่าเชื่อถือและกระทบต่อกระบวนการยุติธรรม

โดยแนวทางการแก้ไข การชันสูตรพลิกศพควรให้พนักงานอัยการร่วมกับแพทย์เข้าตรวจสอบ ทั้งนี้พนักงานสอบสวนทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับทุกฝ่ายและเป็นไปตามหลักการที่เป็นสากล

รายการอ้างอิง

กองบริหารการสาธารณสุข. (2561, 23 มีนาคม). *คู่มือการดำเนินงานชันสูตรพลิกศพ* (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561). http://203.157.213.6/nitikarn/web/images/Manual/perform%20postmortem%202561.pdf.

วรรณิศา เพชรสุทธิ์. (2559). *บทบาทพนักงานอัยการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพผู้ถูกคุมขังโดยมิชอบด้วยกฎหมาย* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศรันยา สีมา. (2565, 23 มีนาคม). *การชันสูตรพลิกศพ นิติกรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ*. รายการร้อยเรื่องเมืองไทย. https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php.

สุรีพร เข็ญจวรรณ์. (2556). *มาตรฐานการชันสูตรพลิกศพของประเทศไทย : ศึกษาเปรียบเทียบกับต่างประเทศ* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

National Association of Medical Examiners, General Information. (2022, 17 July). www.thename.org/index.php?option=com.

National Association of Medical Examiners, (2022, 17 July). *Forensic Autopsy Performance Standards.* www.thename.org/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=18&ltemid=71.

Strauch, H., Wirth, I., and Geserick, G. Forensic Medicine in the German Democratic Republic. *Forensic Science Internation.* (September 2004):129

United Nations, *Principles on the Effective Prevention and Investigation of Extra-legal, Arbitrary and Summary Executions*, [Online] Available from : www.unhcr.org/refworld/docid/3ae6b39128.html. [2022, July,17]